

Rovásírás I. István pénzén.

A címbeli kérdés újbóli felvetésére két dolog is ösztönzött, egyrészt van már írásos előzménye [1], másrészt mindkét terület művelője vagyok; gimnazista korom óta a numizmatikának és közel 30 éve magánkutatóként ősi írásunknak. E kettő kapcsolata nem kirívó hiszen az írás, mint a „nyelvileg kifejezett gondolatok maradandó rögzítésére szolgáló, kisebb-nagyobb emberi közösségek által elfogadott egyezményes grafikai jelek rendszere.” [2] Már több mint 7000 éve (kép-, fogalom-, ék-, szótag- és betűírásként) szolgálja az emberiséget, feliratát adja a pénzeknek.

A 40 betű/hang igényű magyar nyelvre az államvallás és a latin közigazgatási nyelv bevezetésével ráerőszakolták az ugyancsak szerény 21 betűs latin ábécét. Az analógiásan gondolkodó magyar nyelvnek ősidők óta lehetett, a szkíta kortól igazoltan volt is a maitól eltérő logikus írásrendszere. Lásd *Az Issziki rovásfeliratról.* (Delibeli, 2020.) [3] Melyben a szó jelentését a mássalhangzók, a minőséget a kiírt, vagy a ki nem írt (mássalhangzó hangrendjéhez igazodó) magánhangzók hordozták.

Elődeink is hasonlóan másokhoz, a környezetükben fellelhető fa, fém, bőr, kő íráshordozókra karcolták, vésték, rótták gondolataikat. Így nem meglepő a legrégebbi 1483-ban előkerült nikolsburgi ábécé latin nyelvű ajánlása magyarul: „a székelyek betűi, amelyeket fába metszettek vagy vágnak.”

Az érdeklődő sajnos, ma már csak a többször és többek által módosított, mai ábécénk betűit követő „szabványos” székely–magyar rovásjeleket ismerheti meg. Ezek viszont csak részben egyeznek (újszerű, megújított betűik révén) elődeink *ómagyar* írásjeleivel. Még a 14–16. századiak olvasatához is szükség volt a régire, mert csak a nikolsburgival nem lehetett maradéktalanul értelmezni őket, nem beszélve a még régebbiekről. A Kárpát-medencébe több ütembe betelepülők (hazatérők) magukkal hozott „pogány írása” viszont áldozatul esett a katolikus vallásnak, üldözötté vált, jórészt csak a népemlékben maradt fent.

A továbbiak során I. István királyunk CNH I. 1. számú [4], apósának II. Henrik obulusának

Kép: Előlapi körirat: + STEPHANVS REX°, hátlap: + REGIA CIVITAS+ [5]

mintájára vert, első pénze latin betűs hátoldali köriratával foglalkoznék, amit *ómagyar* rovásfeliratként értelmezek.

Vajon igaz-e, amit Kukai Sándor felvetett [1], s Varga Csaba könyvében már úgy ismertet, hogy első pénzünk „egyik oldalán ősi magyar; a másikon latin ABC-vel írott szöveg van.” [6]

Kukai két érme hátoldali rajzát adta meg (1. és 2. ábra) Ezek alapján mondja: „a nagy hasonlóság mellett is észlelünk eltéréseket, ennek ellenére egyes jelek rovásbetűkkel azonosíthatók. Külön fel is sorolta a beazonosított rovásjegyeket és azok hangértékeit (lásd ott).

A hátlapon lévő rovásírás valószínű olvasatait így adja meg:

1. ábra 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Ɱ E C I A G I V I M V S T
(e)JRÉ P N ISZ IAI ÉSZ eG Su T A KuD

2. ábra 14 13 12 11 10 9 8 7 6 5 4 3 2 1

Ɱ E C I A G I P A M V S T
(e)JPÉ P N ISZ AJ ÉSZ eG Su T A KuD

1. kép: DUKÁTUS GÉSZÉJASZ INPÉRJe (vagy INPÉRI)

2. kép: DUKÁTUS GÉSZÉJASZ INPÉRJE (vagy INPÉRI), tehát

A HERCEGSÉG GÉZA BIRODALMA (még nem István királysága, de ő már REX-nek készül, apja idejében!)” [1] Nos, ennyit idéztem írásából (ha kifogásolom is olvasatát) számunkra mégis történelmi és numizmatikai jelentőségű lenne ha igazolható, hogy első pénzünk valóban kettős feliratú. Először is észrevételeznem kell a latin betűs:

† REGIA ζ∇IT∇S⁺

hátlapi köriratra adott átírásait, mert az arra adott analóg rovásjelei pontatlanok. Nem csoda, mert az általa ismert székely–magyar rovásjelekkel nem lehet a „latin betűket” maradéktalanul lekövetni. Nem beszélve arról, hogy még olvasatához is igazítania kellett azokat.

Tévedett, hogy a ∇ az √ (A), az E pedig a Ɔ (P) rovásbetűt jelenti. Nem hibáztatom, nem ismerhette az *ómagyar* rovásbetűket és szabályait, az egységes jelölésüket.[7]

Mindjárt szembe is tűnik, hogy az elő- és hátoldalon nem egyforma a két V, ∇ betű, és a CIVITAS szó „A” betűjét is egy ∇ helyettesíti. Retrográd a REGIA szó széthúzott ’∇?’ R betűje, s furcsának tűnik a „G” egyedire komponált alakja is. Felmerül a kérdés, vajon mi lehet a magyarázata az eltéréseknek? Az nehezen képzelhető el, hogy aki az előoldali V-t véste a hátoldalon eltévesztette. Felmerülhet, hogy az elő- és hátoldalt nem ugyanaz (esetleg idegen) kéz készítette, aki nem jól ismerte a latin betűvetést. Mindkét állítás elvethető, mert akárhol és akár kik is készítették első pénzünket, az a szuverén keresztény uralkodó egyik legfontosabb felségjogának, a pénzveretés jogának az érvényesítése volt, aminek folyamatát kizárt, hogy nem ellenőrizték!

Egy magyarázat mégis lehetséges, hogy mindez tudatosan, nem véletlenszerűen lett így készítve! Az *ómagyar* rovásos mondanivaló furfangos módon, az avatott szem felismerhetőségének határán belül, latin betűknek *álcázva* került a hátoldali köriratba.

Akkor csak annyi a feladatunk, hogy az 1. és 2. ábrák számozását követve (a rovás sorvezetése) a REGIA CIVITAS latin betűit az *ómagyar* rovásjelekkel lekövessük, lefordítsuk. (Szükség szerint a kép betűit is figyelembe veszem, a változatot kerülöm, a szövegértőt adom meg.)

Gyűjtsük ki először a szóló rovásjeleket:

- Az 1. jelként esetleg bevonható a körirat tengelyében álló ’+’ jel is összevont rovásként, értelme: † + - (1R-2D), a -d- mellékjele r-irányú.
- Az S előtt látható 2. jel valójában az † (i³-sz) ligatúra előre döntött (sz-irányú) kapcsolata \i³-sz\sz ~ (I³-sz). Kukai a székely–magyar + D-re gondolt a dukátus szó miatt.
- A 3. „S,, betű összevethető a √ (1k) rovásjel régebbi ∫ alakú 1K betűjelével, de akár az S is megfelelt.
- Az 5. jelnél tévedett, hogy a túlhozott oldalszárú „†”, azonos a √ (2t) rovásjellel. Az valójában az *ómagyar* E (p) rovásjel elfektetett r\p\ ~ (r-P) vagy a ∃ (p³) /p³/sz ~ (P³-sz) irányú kapcsolata.
- A 8. és 11. „l,, betű az ősi l (sz) jel, az SZ betű.
- A 13. „E,, képjel a (p) ~ P betű, de összeróva L + - + Γ (2J³-1R-1(J/L)³) ligatúra is.

A további betűk olyan egyedi jelek (ligatúrák), a rovásrendszer tömörített formái, amikor két vagy több rovásjelet egy rajzzel (karakterrel) vonnak össze. Ezek rovásjeleit jobbról-balra sorolom, betűsorát balról-jobbra írom.

- A 4. csúcsára állított „∇,, háromszögnél a vésnök arra gondolhatott, hogy abban a latinul tudó majd úgyis felismeri a fejen álló „∇,, betűt. A „∇,, karakter betűsorát az ősi kéthangú *ómagyar* Δ (2k/g) rovásjel hátra (r-irányú) döntött, r²k/g\ ~ (r-2K/G) változata adja meg.
- A 6–7. jegy az ábrákon és a képen is úgy néz ki, mintha az előző (4. jel) valamelyik betű értelméhez (szókezdőnek hozzá jönne) az ∇+ l (sz) vagy az ∇+\ (2s) rovásjel. Szövegbe az (2S-r-2K/G) és az (SZ-r-2K/G) is megfelelt.
- A 9. tükrözött álló „száras” C betű összevethető az ζ (e/é) rovásjellel, de az ζ + l (SZ-N³) ligatúra is érthető.

- A 10. „A,, betűnek vésett karakter „szögletes” és „csúcsos” verőtő változattal is előfordul, alakjukban 3–5 rovásjelet is azonosíthatunk. Felül a már ismert egyvonalas $\bar{\text{A}}$ (^1R), jobb oldala az $\backslash$ (SZ), csúcsa a Δ ($^2\text{K/G}$). Egymagában az „A,, betű $\text{P} + \Lambda$ ($^2\text{S-A}/\text{Á}^3$) vagy $\Lambda + \text{Q}$ ($\text{A}/\text{Á}-^2\text{S}$) összevonást is jelenthet, az -a/á- az -s- oldalához igazodik. Belsejében a két vonal az erdőszentgyörgyi rovásfelirat zárt, háromszög alakú $\hat{\text{A}}$ (L) rovásjelét idézi. *Székelyföldi kőrovások*. (Delibeli, 2014). Értelmezhető a $\Delta + \text{P} + \Lambda + \bar{\text{A}}$ jelsor alapján az ($^1\text{R}-^2\text{S-A}/\text{Á}^3-^2\text{K/G}$) betűsor, és az ($^1\text{R}-\text{SZ}-^2\text{K/G-L-(A}/\text{Á}-^2\text{S})$) összevont betűsor $\text{A} + \hat{\text{A}} + \Delta + \backslash + \bar{\text{A}}$ jelsora is.
- A 12. „G,, betűt úgy oldotta meg a vésnök, mintha az egy fejen álló, meghosszabbított függőleges vonalú „C”, G lenne. Ezáltal eleget tett a latin G felismerhetőségének és a rovásalak $\text{C} + \bar{\text{I}}$ (SZ- $^1\text{R-N}^3$) megértésének is. (Az utolsó tükrözött nem helycserés.)
- Az éppen hogy csak azonosítható 14. széthúzott „R,, alakja jobban érthető ligatúráként, mint latin betűként. Az álló helyzetű „P,, $\text{I} + \text{Q}$ (n-sz) jelrész balra előre dől – **sz/n-sz/** ~ (**sz-N**) – a tükrözött I ($^1\text{J}^3$) karakter mellékljelére, az SZ kiesik. Összevont betűsoruk (**sz-N- $^1\text{J}^3$**).

Végig elemezve a latin betűs felirat rovásjeleit, a kéthangú önhangzók révén számíthatunk szöveg (szövegrész) változatra. A felirat egyik *ómagyar* betűsora balról-jobbra:

($^1\text{R}-^2\text{D}$) ($\text{I}^3\text{-SZ}$) ^1K ($\text{r}-^2\text{K/G}$) ($\text{P}^3\text{-sz}$) ($^2\text{S-r}-^2\text{K/G}$) SZ (SZ- N^3) ($^1\text{R}-^2\text{S}-^2\text{K/G-L-A}/\text{Á}-^2\text{S}$) SZ
 1 2 3 4 5 6–7 8 9 10 11
 (SZ- $^1\text{R-N}^3$) ($^2\text{J}^3\text{-R-}^1\text{J/L}$) ^{3} (**sz-N- $^1\text{J}^3$**)
 12 13 14

Az egy- és kéthangú egy-szótagú gyökhangzók hangzósítva:

iR/D SZo/Iá/K ré/G Pa/SZu/S re/G/SZé SZeN uR/Sá/Go/L/Á/S SZo SZe/Re/N Já/Ra
 eJ szo/Ni áJ

Mai nyelvünk szerint:

Írd szólják, rég passzus Rexé szent országlás, szó szeren járta, ej szólni állj!

A Cz-F szótárból: [8]

JÁR Gyöke vagy gyökeleme a mozgást jelentő j v. i. (lásd az I elvont gyököt, és j betű jelentését, melyekből a képzővel lett ia v. ja, s ebből a gyakorlatot jelentő ar képzővel ja-ar, j-ár.

ORSZÁG (or-szág v. ur-szág, ur-ság) fn. Régiesen uruszág, azaz: ur-ság. HB: uruzag, ursag, URSÁG ország. (117)

ORSZÁGOL (or-szág-ol) önh. m. Felsőgi, fejedelmi hatalommal uralkodik.

SZER v. SZÉR (4) fn. Öseink helye ahol a rendeleteket hoztak, tanácskoztak.

EJ (1) Visszatetszést, rosszállást, fedést fejez ki.

Magyarozatként:

Az **írd** lehet **ród** is. A SZó/Iá/K ~ **szólják**, inkább „**mondják**” értelmű. A SZe/N ~ **szent** a HB-ben: „szen achscin mariat ~ szent asszony Máriát” (i m. 102). A **szent országlás** ~ az egyház által megszentelt. A Já/Ra a viszonylagos függő múlt: **járta** szavával lehet egyező.

Az **ej szólni állj**, most már ne szólj, álld a szavad!

A „**passzus regszé**” (passus rex) ugyan latin formula, de a pénz bujtatott magyar nyelvű hátoldalán mégsem kirívó. Egyrészt mert ekkor már (legalábbis a felső körökben) értelme közismert lehetett (a király írott joga), másrészt a 9–7. közötti latin „C I V,, betűkkel azonos „-**r- $^2\text{K/G}$ SZ**” rovás karakterbe a régi „kerál, kerály” szavunk nem helyettesíthető be, csak a „regszé” (rex) szó.

Lásd, az obulus hátoldalának rejtett *ómagyar* rovása (felirata) nem más, mint tudósítás: »mondják, rég passzus a szeren eldöntött tény, hogy Regszé szen/telt országlás (uralkodás), így ellene már szót ne emelj, álld a szavad! Ez pedig nem a pórnépnek, hanem az „uroknak” szólt!«

Ám ha valaki mégis megszólna a két latin szóért, annak kicserélem magyarra egy másik feliratban:

+ ($\text{I}^3\text{-SZ}$) S ($\text{r}-^2\text{K/G}$) (r-P) ($^2\text{S-r}-^2\text{K/G}$) SZ E/É ($^1\text{R}-\text{SZ}-^2\text{K/G-L-S}$) SZ (SZ- $^1\text{R-N}^3$)
 1 2 3 4 5 6–7 8 9 10 11 12
 ($^2\text{J}^3\text{-R-}^1\text{J/L}$) ^{3} (**sz-N- $^1\text{J}^3$**)
 13 14

Az egy- és kéthangú egy-szótagú gyökhangzók hangzósítva:

+ SZo Iu/Sa örök ér Pa/S ur Ge/SZÁ/É uR SZo/Ga Lá/Sa SZo SZe/Re/N Já/Ra éJ szo/Ni áJ

Mai nyelvünk szerint:

+ Szó jussa örök, ér passz úr Ge(s)záé, úr szolga lássa, szó szeren járta, élj szólni állj!

A Cz-F szótárból:

JUS fn. A jog szó helyett. ÉR (4) áth. m. 2) Valamit megnyer, elért. Elérte, ami után annyit vágyakozott.

PAS v. PASS fn. Jelenti a tenyérbe csapást (kialkudott kötést), arcanum.com/hu/online: passz ~ vége.

GÉZA E név tulajdonképpen már a pogány magyaroknál is divatozott. Némely történészek szerint Géza eredetileg annyit tenne, mint Győző. Véleményem szerint a Ge/SZÁ/É, Gei/SZÁ/É Gejszájé (hangcserével) Gézáé közelebb állhat az eredeti hangzáshoz, mint az írott forrásokban előforduló Geycha (Gyeücsa), Geycsa (Gécsa), és Gyevi, Gyeü, Győ, Gyu, Décse változatok.

Nincs is másról szó, mint az adott szó jussa (joga) örök, Géza úr passza (tenyérbe csapása) elérte amit akart, úr, szolga lássa, szó Szeren járta élj, ellene már szót ne emelj, álld szavad!

Hát, ebben a két változatban benne van Vajk trónra lépésének egész története, vagyis a SZERen ülők megzabolázott szájának végzése, eskütevése a koronázásra.

A második változathoz kitűnik, hogy a Géza nagyfejedelem által kezdeményezett nyugati feudális örökösödési jog bevezetése már uralkodása alatt eldőlt! Vajk azzal már jussként, örökösként léphetett fel. Mindenesetre az is kitűnik, hogy az „egyetértést” a törvényesség betartásával a SZERen (vezéri, nemzetségi gyűlés) hozták meg, (vagy nyomták le a jelenlévők torkán).

Tegyük fel a kérdést, miért kellett az első királyi veretet így rejtve, az ősi magyar betűkkel is felíratolni? Ez lenne történelmünk első kettős beszéde? Igen.

Jól tudta István és köre, hogy a pénz felíratának hírközlő, tudósító szerepe is van. A latin betűs írás viszont csak a keresztény Európa felé tudósít, hogy Magyarországon István a király. Befelé ez az írás és nyelv ismeretlen és értelmetlen. Tudósítani belföldre csak azzal az írással, az ősi rovásírással lehetett, amit népe már évszázadok óta ismert és megértett.

Ha így nézzük akkor István volt az, aki megalkuvó módon először szegte meg a pogány írás tilalmát, amit bizonyosan gyermekkorától ő is jól ismert.

E hátlapi rovásfeliratoknak történelmi jelentőségén kívül numizmatikai értéke az, hogy betűtípusai alapján elkülöníthetők a korai rovásos és a később készült veretek.

Visszatérve Kukai felismerésére, ha nem is volt mindenben meggyőző, most mégis hálás köszönet érte.

Jelen írásom Az Érem 2018/2: 14–18. számában megjelentnek átirat változata, figyelembe véve az azóta feltárt újabb ismereteket is.

Kaposvár 2024. 07. 28.

Delibeli József
okl. építőmérnök

A rovásjelek jelölésénél felhasználtam dr. Hosszú Gábor székely–magyar, Kápát-medencei és kazár rovás karakter készletét. Letöltve a *Rovásírás Honlapról* 2009. okt.

Jegyzetek

[1] Kukai Sándor: *István király ezüstpénzei?* Az Érem 1991/1: 7–10. old.

[2] Kéki Béla: *Az írás története.* Budapest, 1975.

[3] *A cím* (Delibeli, évszám) megjelölés a (www.magyarostortenet.gportál.hu) Webhelyen található írásomat jelöli.

[4] Dr. Réthy László: *Corpus Nummorum Hungariae. I. Árpád-házi királyok.* Bp., 1898.

[5] Kép: <https://www.google.hu/search?q=I.+István+pénze&tbm=isch&tbo=u&source...>

[6] Varga Csaba: *JEL JEL JEL avagy az ABC 30.000 éves története.* Frig Kft., 2001, 246.

[7] Delibeli József: *Átirat ómagyar Don-rovások /1. rész*

<https://www.leventevezer.extra.hu/Atirtam1.pdf> (2022) javítás alatt

[8] Czuczor Gergely–Fogarasi János: *A magyar nyelv értelmező szótára.* I–IV. Pest, 1862–1874.

HB: Gyárfás Ágnes: *A halotti beszéd mondattana.* MBE, Miskolc, 2010.